

מהר"ל על התורה עש"ק פ' בראשית, תשפ"ד

1. בשביל ישראל ובשביל התורה נברא העולם

בראשית א:א – בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ

בראשית ברא - אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל **בשביל התורה שנקראת (משלי ח כב) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ז ג) ראשית תבואתו.**

גור אריה (אות ז')

אמנם עיקר סוד זה מה שנברא בשביל התורה הוא כי **ראשית כל הבריאה היא התורה שהיתה נבראת קודם שנברא העולם... ואין דבר נברא באחרונה רק ישראל, שהרי לא היתה אומה אחרונה לישראל, כי אדום ומואב נעשו לאומות קודם לישראל... כמו האילן שהוא נטוע אינו גדל רק בשביל העיקר שהוא ראשיתו ובשבילו גדל, ומכל מקום תכלית גידול שלו להוציא פירות, ובשביל תכלית זה גדל וצמח, שאם אין הפרי שיצא בסוף לא היה גדל, וזה הוא שגורם גידול שלו, וכן ישראל שיצא באחרון מן כל הנבראים... וכאשר יצאו ישראל אז היתה שלימות כל עולם, ואז עמדה הבריאה... לפיכך בשביל התורה נברא - שהוא הראשית והתחלה, ובשביל ישראל - שהם תכלית הכל. ובשביל כך נקרא גם כן ישראל "ראשית" (ירמיה ב, ג), כי התכלית הוא ראשית המחשבה. וכלל הדבר הזה - שהעולם נברא בשביל דבר שהוא ראשית והתחלה לכל הבריאה, כמו התורה שהיה התחלה, כי מן התחלה נמשך הכל, וכן בשביל הדבר שהוא תכלית ושלימות הבריאה שבו יושלם הכל ובא בסוף, וזהו ישראל... ולפיכך הם באחרונה. ובדבר זה יתבאר מה שאמרו חכמים (יבמות סא.) 'אתם קרוים אדם', שהרי ישראל דומים אל האדם, שכל הבעלי חיים נבראו בראשונה והאדם באחרונה, לומר שהאדם משלים הכל... ודברים נסתרים הם ונפלאים מאד.**

ספר נצח ישראל פרק טו

כי מאחר שבארנו בראיות ברורות כי ישראל הם עיקר הנבראים בעולם הזה, ובשבילם נברא העולם, והרי ראינו כי רוב ימי עולם ישראל הם בצרה ובגלות בעולם הזה, ואיך הם עיקר בעולם. והתשובה על זה, כי חכמינו ז"ל בדבריהם הנאמנים הגידו לנו תעלומות חכמה, כי העולם הזה אינו מיוחד לישראל. ואם היו ישראל מוכנים לעולם הזה, והיה חלקם בעולם הזה, היה זה שאלה גדולה, כאשר החטא שלהם היה גורם כל כך אריכות הגלות... ואין עיקר חלקם בעולם הזה הגשמי, רק ישראל כל מעלתם ומדרגתם שהם נבדלים מן הגשמי, ואיך יעלה על הדעת שיורשים עולם הזה הגשמי.

ובפרק החולץ (יבמות מז א), גר שבא להתגייר, אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר, אין אתה יודע שישראל בזמן הזה דווים סחופים ומטורפים, ויסורין באים עליהם. ואם אמר יודע אני, אף על פי כן איני כדאי, מקבלים אותו וכו', ואומרים לו הוי יודע שהעולם הבא אין מתוקן אלא לצדיקים וישראל, בזמן הזה אינם יכולים לקבל רוב טובה ורוב פורעניות, עד כאן... כי ישראל הם דביקים במעלה אלקית הבלתי גשמית, ולפי זה אינם יכולים לקבל רוב טובה בעולם הזה הגשמי. וכן אינם יכולים לקבל רוב פורעניות בשביל המדריגה האלקית, אשר לא יעזוב אותם לגמרי שיהיו נדחים ונעזבים, באשר הם מוכנים אל עולם הבא, ובעולם הזה צריך האדם לתקן עצמו אל עולם הבא (אבות פ"ד מ"ז), ולכך הם צריכים להיות מקוימים בעולם הזה.

... וזה התשובה בעצמו על אורך גלותינו, שאין ראויים ישראל להיות להם טובת עולם הזה למעלתם, שאין חלקם טובת והנאת עולם הגשמי...

ודבר זה רמזו חכמים בפרק החובל (ב"ק צג א) אמר רבי אבא, לעולם תהא מן הנרדפים, ולא מן הרודפים, שאין לך נרדף בעופות יותר מן תורים ובני יונים, והכשירן הכתוב לגבי מזבח, עד כאן. ובמדרש (קהלת רבה ג, טו) "והאלקים יבקש את הנרדף" (קהלת ג, טו)...

וזה כי כל דבר שהוא בעולם הזה, שהוא עולם גשמי, אין לו שייכות אל הנבדל מן הגשמי, מפני שחלקו בעולם הגשמי בלבד, ואין דבר אחד שייך לשני דברים שהם מחולקים. כי העולם הזה הגשמי מחולק ונבדל מן עולם

מהר"ל על התורה

עש"ק פ' בראשית, תשפ"ד

הבלתי גשמי. ולפיכך זה שהוא נרדף בעולם הזה, מוכח שאין לו מדריגה חשובה בעולם הזה הגשמי, שאם היה לו מדריגה חשובה בעולם הזה הגשמי, לא היה אחר רודפו לכנוס לתוך גבולו, מאחר שמיוחד אליו העולם הגשמי. ומאחר שאין מיוחד אליו העולם הגשמי, הוא שייך אל השם יתברך ביותר, שהוא יתברך נבדל מן עולם הזה הגשמי. ולכך אף בבהמות ובעופות אשר הוא נרדף בעולם הזה, מורה כי אין לו דבר בעולם הזה, והוא אל חלק השם יתברך...

והנה התבאר לך מדברי חכמינו ז"ל שאין ראוי עולם הזה אל ישראל עם קדוש. כי עולם הזה, שאינו קדוש, שהוא גשמי ואין בו הקדושה האלקית, אין ראוי להם. רק עולם הבא, הוא עולם הקדוש הנבדל, ראוי להם. ולכך אף אם אתה רואה העולם הזה שאינו מיוחד לישראל, אל יהא תמיה בעיניך כלל, שאין מיוחד עולם הזה להם, והוא לטוב להם מכמה וכמה פנים, כמו שיתבאר זה באריכות.

גור אריה (שם)

בשביל ישראל והתורה. בב"ר (א, ד). ויראה לומר מה שנברא בעולם בשביל אלו ב' דברים, דכתיב (משלי טז, ד) "כל פעל ה' למענהו", רוצה לומר כל מה שנברא בעולם בשביל הקדוש ברוך הוא נברא ולכבודו נברא (יומא לח.), "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתי" (ר' ישעיה מג, ז), ואין כבוד מן הנבראים אלא כאשר יקיימו את מצוותיו ועובדים אותו, ואין זה רק באומה הישראלית, ועליהם נאמר (שם שם, כא) "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו", שלכך יצרתי אותם כדי שיספרו תהלתי, וישראל אינם עובדים להקב"ה אלא במצוותיו שמקיימים את התורה, וזה בשביל ישראל ובשביל התורה נברא העולם, וכל שאר העולם נברא בשביל ישראל. ומפני שאלו ב' דברים יש להם טעם נכון שבשבילם נברא העולם, הביא רש"י אלו שנים, אף על גב שהרבה דברים דרשו רז"ל שבשבילם נברא העולם.

איגרת תימן להרמב"ם

ובאר לנו על ידי ישעיהו מבשר אומתנו, שהאות ביננו ובינו יתברך והמופת המורה שלא נאבד הוא קיום תורת ה' ודברו בינינו, שנאמר (ישעיהו נ"ט כ"א): "ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתני בפיך". וגם התפארה אומתנו לפני הקדוש ברוך הוא על שתסבול צרות השמדות ותשא הצרות התוכפות עליה, שכן כתוב (תהלים מ"ד כ"ג): "כי עליך הורגנו כל היום" - זה דורו של שמד. ויש עלינו לשמוח במה שנסבל ונשא מן הצרות ואבדת הממון והגלות והפסד עניינינו, שכל זה לתפארת היא לנו לנגד בוראנו וכבוד גדול, וכל מה שיפול ממנו בענין הזה הוא חשוב כקרוב כליל על גבי המזבח... לפיכך ראוי להם שיברחו וירדפו אחרי ה', ויכנסו למדברות ולמקומות שאין בהם ישוב, ושלא יחושו על התבודד מן אנשי סודם, וגם לא יחוסו על אבדת ממון, שכל זה דבר מועט ומצער לנגד מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, המולך על הכל, השם הנכבד והנורא הזה, ה' אלהיך, ונאמן הוא לשלם שכר טוב בעולם הזה ובעולם הבא.

2. סברת חוה בענין יסוד הציווי

בראשית ג:ב-ג – ותאמר האשה אל הנחש... ומפרי העץ... אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמתון ולא תגעו בו - הוסיפה על הנוי, לפיכך צאה לידי גרעון, הוא שנאמר (משלי לו ו) אל תוסף על דבריו:

גור אריה (אות ד', ו')

הוסיפה על הציווי וכו'. תימה לי מאחר שדחף הנחש האשה (רש"י פסוק ד), היה לאשה לומר האמת - כי לא ציוני על הנגיעה רק על האכילה, ועוד קשה דלמה הוסיפה... ויראה לומר דהאשה חשבה באמת כי אחר שהאכילה היא במיתה - גם הנגיעה אין לעשות, מפני שסבורה היתה כי ציוה הקדוש ברוך הוא עליה שלא תאכל מן העץ הדעת - לא שיש בזה חטא - רק לטוב להם, מפני שיש דבר מזיק ממית בעץ הדעת, וסבורה היתה כי כל התקרבות בעץ הדעת טוב ורע הוא הוא גורם המיתה... דאם לא כן תקשה לך שמא לא תמות בשביל שנאנסה, אלא דיש לתרץ... דהאשה היתה סבורה שאין כאן מצוה מן השם יתברך, רק לטוב להם נצטוו, שהתקרבות אל עץ הדעת טוב ורע ממית... ומפני זה אין חילוק בין אונס ובין מזיד - באה המיתה.